

A századforduló magyar Marinettije

Búcsú az olaszul író magyar költőtől (Tomaso Kemeny, 1938–2025)

2025. november 5-én 87 éves korában elhunyt a kortárs olasz költészet egyik legnagyobb alakja, a Budapesten született Kemény Tamás. A Világháború után vízipótlóedző nevelőapja és édesanyja magukkal vittek Olaszországba, ahol Milánóban élt haláláig. Ott végezte általános, középiskolai és egyetemi tanulmányait, egyetemi tanár lett a paviai egyetem angol-amerikai irodalom professzora és Tomaso Kemeny néven ismert olasz költő. Az ő esetében nincs szó a költői nyelv váltásáról, mint az olasz íróvá vált Edith Bruck vagy Giorgio Pressburger esetében,¹ hiszen az ő számára természetes volt, hogy olasz nyelvű környezetben, olasz iskolákba, egyetemre járva olasz értelmiségivé, az angol-amerikai irodalom professzorává, valamint olasz íróvá és költővé vált, meghozzá a kortárs olasz neoavantgard művészet egyik legnagyobb alakjává. Költőként és íróként is természetesen második anyanyelvén, a kisgyerek korában tökéletesen elsajátított olasz nyelven, olasz és angol-amerikai költők hatása alatt írta tanulmányait, verseit és regényeit. Tomaso Kemeny tehát *olasz* író és költő, olasz irodalomkritikus és az angol irodalom egyetemi tanára és olasz fordítója volt. Ugyanakkor Kemény Tamás egész életében magyarnak tartotta magát, aki szüleivel és magyar barátaival mindig magyarul beszélt, aki felnőtt fejjel magyar költőket olvasva és fordítva majdnem ötvenéves korában döbbsen rá igazán az olasz nyelvűsége alatt meghúzódó magyar identitására. Kemény Tamás olasz költőként olasz verseiben megénekelte gyerekkori magyar élményeit, édesanyja meséit, a háborúban elesett édesapja és őt örökbefogadó, a családjával együtt hazájából elmenekülni kényszerült nevelő apja történeteit. Tekintettel arra, hogy a rendszerváltás óta gyakran vett részt magyarországi költői rendezvényeken, így a Magyar Írószövetségben és a Szépirok Társasága köreiből ismeretek a Székely Endre által olaszról magyarra fordított „magyar versei”, mindezek előtt az *Erdély aranypora* címmel 2005-ben megjelent tizenkét énekből álló mitikus eposza, a *Transilvania Liberata*.

SÁRKÖZY PÉTER (1945) irodalomtörténész, a római La Sapienza Tudományegyetem magyar tanszékének nyugdíjas professzora.

1 Vö. Sárközy Péter: *Olaszországi magyar írók identitástudata*. In Uő: *Itália vonzásában*. Budapest, 2014, Nap Kiadó, 304–310.

Kevésbé ismert azonban Magyarországon, hogy Kemény Tamás ékezetek nélküli olasz nevén a modern (kortárs) olasz irodalom egyik legjelentősebb alakjának számít, akinek olasz nyelvű művei egyúttal a világirodalom utóbbi fél évszázadának egyik nemzetközileg is elismert részét képezték és képezik ma is. Már első, angol és olasz nyelven írt verseskötete, *A gyilkos kesztyűje* is bilingvis kiadásban jelent meg (*The Hired Killer's Glove – Il guanto del Sicario*, Out of London Press, New Yorks-Norristown – Milano, 1976), amelyet azonnal több nyelvre lefordítottak. Ezt a művét újabb kötetek követték,² és szinte nem jelent meg az utóbbi fél évszázadban egyetlen olyan kortárs olasz költői antológia, amelyben ne szerepeltek volna Tomaso Kemény versei. Hasonlóan gazdag fordítói munkássága is. (Csak néhány név az általa fordított szerzők közül: Shakespeare, Marlowe, Blake, Coleridge, Shelley, Lewis Carroll, Dylan Thomas, James Joyce, Wordsworth, André Breton és a magyar költők közül: Ady Endre, József Attila, Kosztolányi Dezső, Pilinszky János, Szkárosi Endre és Szöcs Géza.) Byron verseinek 1993. évi olasz kiadása Tomaso Kemény fordításában jelent meg 800 oldal terjedelemben a Mondadori kiadónál, és a 2025-ben kiadott Keats-kötetben más olasz fordítók mellett ott szerepelnek Kemény Tamás utolsó fordításai is.³

Mint a paviai egyetem angol-amerikanisztikai intézetének professzora és az olasz anglistikai társaság többször újraválasztott elnöke, természetesen több tanulmányt és tanulmánykötetet jelentetett meg kedves angol, francia és német költőiről és az új olasz futurista iskola, a „mitomodernizmus” elméleti, poétikai, és ösztönművészeti jelentőségéről.

A mitomodernizmus művészeti és irodalmi irányzat manifesztumát 1994-ben Giuseppe Conte és fiatal neoavantgard olasz költő barátai fogalmazták meg Firenzében, a híres firenzei Santa Croce bazilika kolostorában. A mitomodernista irányzat vezetői kiáltványukban felhívták a figyelmet a költészet és a művészetek erkölcsi tisztaságának fontosságára.⁴ Az új irányzathoz több neves olasz és külföldi költő is csatlakozott (így Mario Luzi, Lawrence Ferlinghetti, Mary de Rachewiltz, Gao Xingjian és a magyar Szkárosi Endre). Az új évezred első negyedében az olasz mitomodernista művészeti mozgalom vezéralakja a magyar származású Tomaso Kemény volt. Ő alapította meg a milánói „Költészet házát” a *Casa della Poesiát*, amelyben nemzetközi költőtalálkozókat, performance-okat

2 *Qualità del tempo*. Milano, 1981; *Recitativi in rosso in rosso porpora*. Udine, 1989; *Il libro dell'angelo*. Milano, 1991; *Melody*. Milano, 1997; *Desirèe*. Milano, 2002; *Se il mondo non finisce*. Faenza, 2007; és a magyar tárgyúak: *La Transilvania liberata*. Milano, 2005; *Una scintilla d'Oro*. Milano, 2015.

3 John Keats: *Opere – testo di fronte*. Mondadori, 2025.

4 A manifesztum kilenc főbb tétele: 1. A művészet cselekvés, formája a szépség. 2. A szépség erkölcs, a csúfság erkölcstelen. 3. A mitomodernizmus fő ellensége a dekadencia. 4. Az esztétika minden erkölcs alapja. 5. A lélek, a természet tisztaságát és az emberi hősiességet a mítosz hozza vissza a művészetbe. 6. A hősiesség a fény és a lelki erő szintézise. 7. A költészetnek a politika felett kell állnia. 8. A művészet újdonsága a kozmikus metamorfózis elfogadásában áll. 9. Tanuljunk meg laikusán reménykedni. Vö. *Nove Tesi del Manifesto Mitomodernista*. In Tomaso Kemény: *Lezioni di Poesia*. Milano, 2015, Arcipelago Edizioni.

szerveztek kortárs európai, amerikai és távol-keleti költők részvételével,⁵ és antológiákban megjelentették az előadott műveket. Kemény Tamás volt a haláláig az olasz és európai neoavantgárd költők házának egyik vezetője.

A nyolcvanas évekig Kemény szinte teljesen elzárkózott a Magyarországgal való kapcsolatfelvételtől. Ennek nemcsak politikai, hanem elsősorban érzelmi okai voltak. Amint maga is bevallotta: „félt saját gyermekkorra emlékeitől”. A feloldást minden bizonnyal a magyar irodalommal való intenzívebb kapcsolatfelvétel segítette elő, amikor olaszországi magyar barátai közül a Milanóból a pavai egyetemre hetente háromszor vele együtt utazó, a pavai magyar tanszéken oktató Ruzicska Pál professzor megkérte magyar versek fordítására,⁶ és a római egyetemi magyar tanszék által szerkesztett olasz hungarológiai folyóirat, a *Rivista di Studi Ungheresi* elkezdte közölni kedves magyar költői, Ady Endre, József Attila, Kosztolányi Dezső, Pilinszky János verseiből készített fordításait.⁷

Legkedvesebb magyar költője Ady Endre volt, akiről tanulmányt is írt, és utolsó éveiben *Lédára várva, avagy a szépség kalandjai* címmel egy poémát készült írni Adyról és a modern magyar költészetről.⁸ Érdeemes idézni az eposz Ady tiszteletére írt bevezető énekét Szkárosi Endre fordításában:

Ady nunc et semper

Ady Endre a lángra gyúlt versig ér
és hatalmas örvényt sodor
az anyanyelv testébe;
páratlan nyugtalanság örökzöld
költője, a magyar Dionüosz
égő öltözetben fagyalbokorban kel át
a síkon, a Pusztán;

- 5 Érdeemes megnézni a Casa della Poesia di Milano honlapját, amelyen a „Laboratorio della poesia” programjai olvashatók.
- 6 Ruzicska Pál (1910–1994) egyetemi tanulmányai után a pesti olasz tanszéken volt nyelvtanár és az 1921–1943 között kiadott olasz nyelvű irodalmi folyóirat, a *Corvina* szerkesztője volt. 1946-ban Keresztúry Dezső kultuszminiszter küldte ki a milánói magyar kulturális intézet vezetésére, ahonnan többé nem tért haza Magyarországra. A milánói és a pavai állami egyetem magyar tanszékén tanított, majd a milánói katolikus egyetem professzora lett. Ő az első olasz nyelvű magyar irodalomtörténeti kézikönyv szerzője. (*Storia della letteratura ungherese*, Nuova Accademia, 1963, 830. A *Corvina* folyóiratban megjelent írások bibliográfiáját a római *Rivista di Studi Ungheresi* közölte. Vö. Zsuzsa Kovács–Paolo Ruzicska: *Indice generale della rivista „Corvina”, in Rivista di Studi Ungheresi, I–II*. Roma, Carucci, 4, 1989 és 5, 1990.
- 7 T. Kemeny: *Traduzioni da poeti ungheresi*. In „Rivista di Studi Ungheresi” 1/1986, 99–105. (Ezek voltak Kemény Tamás magyar költők verseiből készült első folyóiratban megjelent olasz fordítása, amelyet a római egyetem magyar tanszéke által alapított hungarológiai évkönyv első száma közölt. A folyóirat megtalálható az Országos Széchényi Könyvtárban, és a könyvtár elektronikus folyóirattárában: <http://epa.oszk.hu/02000/02025/>)
- 8 Ady Endre verseit a fiumei származású olasz költő, a torinói egyetem magyar tanszékének első professzora fordította le olaszra: E. Ady: *Poesie*. Milano, 1963, Lerici; *Sangue e oro* (Vér és arany). Milano, 1965, Accademia.

a soha be nem hegedt káosz
angyalaként
az ég dobján veri
a riadót, és ifjak ezrei követik
a felkelés izzó örvényeiben
öklüket rázva
a disznófejű Nagyúr
trónja felé:
„Százszor feldobott kő
vagyunk, hogy te orcádra üssünk,
hitvány Zsarnok, de mindig visszahullunk
szétszóratott kicsiny hazánkba,”
Erdély kapujában, a Sebes
partjainál, Nagyváradon történt,
hogy Ady meglátta Lédát;
súlyomalakban köröztek
az ősz terein,
szerelmesen, megtépett tollal.⁹

Kemény Tamás a római magyar tanszék felkérésre készítette első József Attila-fordításait, amelyeket József Attila Flórához írt leveleivel egy kötetben jelentettünk meg egy magyar szakon végzett hallgató szerkesztésében (Attila József: *Amore mio, a cura*. Nicoletta Ferroni; Roma, 1995, Bulzoni). Újabb József Attila fordításokat készített az 1996-ban Magyarországon kiadott József Attila monográfiám („*Kiterítetek ügyis*”. *József Attila kései költészete*. Budapest, 1996, Argumentum) olasz kiadása számára, amely Nicoletta Ferroni doktori disszertációjával együtt jelent meg 1999-ben a Bulzoni kiadó gondozásában.¹⁰ József Attila fordításainak betetőzése volt a József Attila születése századik évfordulójára kiadott válogatott kötet (A. József: *Poesie*. Roma, 2005, Lithos), mely minden bizonnyal József Attila verseinek legjobb, *igazi költő* által olaszul megszólaltatott kiadása. Igen érdekes a *Szépség koldusa* verseiből összeállított kis fordításkötete is, amelyet a 20. század eleji magyar festők festményeinek színes fotóival illusztrált, mert a magyar költő fiatalkori versei Kemény Tamás fordításában „az érett” József Attila stílusában jelentek meg olasz nyelven.¹¹

9 In T. Kemény: *A vízözön mondja*. I. m., 84. A tervezett, Juhász Ferenc költőkről írt verseire hajazó eposz (*Aspettando Leda o le avventura della bellezza*) kéziratát majd feltétlenül érdemes felkutatnia egy olasz és a magyar költészethez értő kutatónak Kemény Tamás fennmaradt verstördékei között.

10 N. Ferroni – P. Sárközy: *Senza speranza. Esistenzialismo e socialismo nell'opera di Attila József*. Roma, 1999, Bulzoni.

11 Attila József: *Il mendicante della bellezza*. Ford. Tomaso Kemény, előszó Péter Sárközy. Milano, 2008, Il Faggio.

A rendszerváltás után egyre több alkalommal jött irodalomtörténész-előadóként Magyarországra, és ennek során alakult ki baráti kapcsolata a magyarországi neoavangárd költőkkel, mindenekelőtt Szkárosi Endrével és Szócs Gézával.¹² A Magyarországgal és a magyar irodalmi élettel való kapcsolatfelvétel, valamint szeretett édesanyjának és nevelőapjának elvesztése vezethették arra, hogy olaszul írt verseiben már korábban is előforduló kisebb élettrajzi utalásokon túl is foglalkozzék magyarságával, hogy mit is jelent számára *olaszul író magyar költő*nek lenni, ahogy ő maga fogalmazta meg saját költői identitását. Ennek költői hozadéka az 1985–2004 között írt 12 énekből álló eposza Torquato Tassó *Megszabadított Jeruzsálemének* és az általa is fordított Ezra Pound *Cantos*ának stílusát modern formában felidéző *La Transilvania liberata* (A megszabadított Erdély), amely szinte egyszerre jelent meg 2005-ben Olaszországban és magyar nyelven Aradon barátja, Szkárosi Endre fordításában *Erdély Aranypora* címmel.¹³

Kemény Tamás csak kisgyermekkorában élt Erdélyben, és először könyvének magyar kiadása után látogatott el az általa megénekelt városokba. Erdély számára az ifjúkori mesék világa, amelyekben az olvasni szerető kisgyerek – Jósika, Kemény és Jókai regényei alapján – az aranykort kereste. Épp ezért tartom kiváló megoldásnak Szkárosi Endre magyar címválasztását: *Erdély Aranypora*, hiszen Kemény Tamás olaszul írt poémája semmiképp sem értelmezhető valamiféle „irredenta” nosztalgiaműként, melyet esetleg a román és magyar olvasók Tasso *Gerusalemme Liberata* című elbeszélő költeménye címének parafrázisaként értelmezhettek volna a „megszabadított Erdélyt”. Kemény Tamás esetében a „megszabadított” Erdély nem Babits fogarasi éveinek tordai pogácsás tája, melynek „határát sorompók nem állják”, hanem a gyermekkorától Itáliában élő költő édesanyjától hallott meséinek világa. Művével a költő nem Erdélyt, hanem önmagát kívánta felszabadítani a benne élő fájdalomtól.

Az „álommese” költemény (*poema epiconirico*) a szerző előszava szerint „mesesűrítvényekből” áll, az Édesanya szavainak felidezéséből, a korai gyermekkorban hallott csodás történetekből fogant. A több éven át formálódó költői szöveg¹⁴

12 Szócs Gézával együtt közös verseskötetet adtak ki olasz nyelven: Géza Szócs–Tomaso Kemény: *Parola di Pellerossa per radio* (Egy indián hangja a rádióban). Milano, 2008, Casa della Poesia.

13 T. Kemény: *La Transilvania liberata. Poema epiconirico*. Milano, 2005, Effigie; Uő: *Erdély Aranypora*. Ford. Szkárosi Endre, szerk. Szócs Géza. Arad–Budapest, 2005, Irodalmi Jelen. Az eposz négy része később megjelent Tomaso Kemény verseinek gyűjteményes magyar fordítás-kötetében is: *A vízözön mondja. Válogatott versek*. Ford. Szkárosi Endre. Budapest, 2011, Magyar Műhely.

14 Az 1985-ben írni kezdett költemény első két énekét a „Rivista di Studi Ungheresi” olaszországi hungarológiai szemle 1999. 14. számában közöltük először (95–104). Ezt mutattam meg Szócs Gézának sperlongai előnászútja során, és akkor vállalta, hogy kiadhatja a teljes eposzt magyarul. A mű fordítására Szkárosi Endrét kérte fel, és az aradi Irodalmi Könyvek kiadó tulajdonosát, Böszörményi Zoltánt kérte meg a mű kiadására, mivel egy magyar kiadó sem vállalkozott kérésem teljesítésére, hogy az Arany János utáni első nagy magyar nemzeti

egy igen sajátos hun–magyar mitológiai világot teremt, melynek megértésére a szerző a hosszúvers előtt prózában is összefoglalja a magyar mitológiát és történelmet nem ismerő olasz közönség számára az énekek meglehetősen összekuszált „tartalmát”.

Tomaso Kemény eposza esetében nincs szó semmiféle reális történetről, igazi mitológiáról, ellenkezőleg, mint egy álom-mesében,¹⁵ minden összekeveredik, egymásba olvad: Csaba királyfi és Vajk alakja, a költő második világháborúban elesett katonatiszt édesapjának és az őt felnevelő nevelőapa emléke és mindezek előtt az olasz szövegben is magyarul *drága Anyuként* szereplő édesanya alakja, akitől a kisfiú a magyar ősről szóló mondákat hallotta. De a költemény nem idézi fel a régi meséket, hanem ezek töredékeit építi be a felnőtt ember álmokképeibe, így a legendák keverednek a magyar királyság 1918/19-es összeomlásának és a dicstelen őszi és tavaszi „forradalmak” családi történeteivel, a második világháborút átélt gyerek élményeivel, az 1956-os forradalom eseményeit „olasz fiatalként” megélt költő önmarcangolásával:

Én nem voltam ott Budapesten, hogy égre
emelt géppisztollyal köszöntsem,
amikor a harckocsik visszavonultak,
s nem térdepeltem le a pislákoló
gyertyák fényében a hazafiak
sírja előtt; nem voltam ott
(jó ideje nyugaton élve)
a valódi/ függetlenségért harcolni,
nem vakítottam meg sárral a tankok
periszkópját, hogy utat nyissak
a bajtársak molotovjainak.
A karomat sem díszítettem
a Nemzetőrség trikolorjával,
s nem láttam, amint orvul az oroszok
acéllávéba temették a szabadság
kiáltását, amely egy egész népet
mentett meg a gyalázattól.
Nem tartóztattak le, nem hallgattak ki,
nem ütlegeltek, láncra verve nem temettek el.
De itt vagyok még, és hallgatom
a katonák hangját,

eposzt meg kell jelentetni magyarul is. Az is abszurd, hogy a mű hazai kiadónál 21 év elteltével sem jelent meg.

15 Az aradi kiadásban a szerkesztő meghagyta az olasz címet, mely alá a szerző az „Álommese” alcímet illesztette.

akik egy másik november során
az atyai ház ablaka alatt
vonultak el és énekelték
„Édes Erdély, itt vagyunk,
érted élünk és halunk.”¹⁶

Ebben az álomeposzban minden egymásba olvad, összekeveredik: az ősmagyar legendák mitikus világa a kisgyerek világháborús emlékei, a szülők meséi, a magyar történelem eseményei, a Ceaușescu elleni romániai lázadás hírei. Ha úgy tetszik, szörnyű benne a zűrzavar. Épp akkora, mint amilyen volt a 18. századi híres James Machperson által írt *Osszián-énekek*ben, melyekből ugyan nem lehetett rekonstruálni a kelta őslakosság történetét, csak az angolok által leigázott skót nép ragaszkodását az ősi gael nyelvhez, a múlt emlékeihez, nemzeti identitásukhoz.

Tomaso Kemény, azaz, Kemény Tamás Erdély-eposza a modern olasz költészet egyik legjelentősebb művészi teljesítménye, amelyért a szerző Olaszországban a Nobel-díjas költőről elnevezett Montale-díjat kapott, és egyúttal a modern magyar költészet egyik legnagyobb költői műve is, hiszen ez az eposz rólunk is szól, a mi magyar életünkről, a mi tragédiáinkról, Trianonról, Erdély elvesztéséről és '56-ról, szabadságvágyunkról és álmainkról.

A magyar irodalomtörténet egyik legérzékenyebb pontja a hiányzó magyar eposz volt. Most, Vörösmarty és Arany János után másfél évszázaddal ez az új eposz megszületett, Kemény Tamás *magyar költő* eposza a *Megszabadított Erdély*-ről – igaz, olasz nyelven.¹⁷ A Szkárosi Endre mesteri fordításában tíz évvel ez előtt Erdélyben kiadott könyvet sajnos máig nem jelentette meg egyetlen hazai kiadó sem, sehol sem kapható, és az Országos Széchényi Könyvtáron kívül sehol sem olvasható. Így aztán csak az olaszok olvassák, így ők megtudhatják, hogy költészettel is fel lehet szabadítani a hazát.

Azt is kevesen tudják, hogy Tomaso Kemény egy másik magyar témájú álomeposzt is írt, amely 2009-ben jelent meg az *Una scintilla d'oro* (Aranyszikra Castiglione Olonában) című verskötetében.¹⁸ Ez még rosszabb sorsra jutott hazánkban, mert csak egy 9 oldalnyi részlet olvasható belőle magyarul. Ez a Kemény Tamás válogatott verseit tartalmazó, *A vízözön mondja* címmel a párizsi székhelyű Magyar Műhely kiadó gondozásában 2011-ben kiadott kötetben jelent

16 Kemény Tamás több írásában is megemlékezett az 1956-os magyar forradalomról. Ezek között volt a római La Sapienza Egyetem a forradalom 50. évfordulójára kiadott bilingvis kötete számára írt tanulmánya is: *L'ira, la speranza, e la memoria – A harag, a remény és az emlékezet*. In *Poeti ungheresi e la rivoluzione del 1956 – Magyar írók emlékezése 1956-ra*. Szerk. P. Sárközy és Paolo Tellina. Roma, 2007, Ed. Università La Sapienza, 29–33, 149–153.

17 Kemény Tamás előtt Pyrker János László velencei pátriárka, majd egri érsek írt német nyelven egy eposzt V. Károly császár afrikai hadjáratáról (*Tunisiás*, 1820), amelyet olasz és magyar nyelvre is lefordítottak. Udvardi János magyar fordítása 1839-ben jelent meg Budán.

18 Tomaso Kemény: *Una scintilla d'oro. A Castiglione Olona e altre poesie*. Milano, 2014, Effigie.

meg Szkárosi Endre szerkesztésében és fordításában (amely szintén sehol sem kapható). Ebben a kiseposzban a költő azt írja le, hogy a lombardiai Varese melletti kisvárosban, Castiglione Olonában a Szent Lőrinc és Szent István vértanúk tiszteletére felszentelt templom kápolnájában Branda Castiglione kardinális és egri püspök a vele együtt Magyarországon járt neves festőt, Masolino da Panicalet bízta meg egy nagyméretű freskó festésével. A *Herodes lakomáját* ábrázoló képen egyes művészettörténészek szerint Heródes arca Zsigmond királyra emlékeztet, és a mellette álló alakban Hunyadi János fedezhető fel. Ennek kapcsán a magyar származású olasz költő álmokképekben meséli el olasz olvasóinak Magyarország egykori nagyságát és a Hunyadi Mátyás királysága utáni romlását, mintha a nándorfehérvári hős rokona volna.¹⁹

A magyar könyvkiadás nagy adóssága, hogy a most elhunyt egyik legismertebb olasz költőnek eddig mindössze két (magyar tárgyú verseit tartalmazó) kötete jelent meg a költő anyanyelvén, azok sem hazai kiadók gondozásában, és két magyar barátja halála után nincs senki, aki ezt az ügyet felkarolná. Szégyen, hogy a költészetet szerető magyar olvasók nem ismerhetik meg Kemény Tamás olasz nyelvű költészetét, és nem olvashatják el magyar témájú verseit sem.

Fel kellene kérni az olaszul tudó magyar költőket és fordítókat²⁰ (Barna Imrétől Rózsássy Barbaráig, Nádasdy Ádámitól, és ha még vállalkoznának rá, Baranyi Ferencet, Simon Gyulát és Takács Zsuzsát is), hogy Tomaso Kemény nekik tetsző verseit magyarra ültessék, és gyűjteményes kötetben kiadják, mint ahogy tette Kardos Tibor professzor 1967-ben, aki tizenhét kortárs magyar költőt kért fel Francesco Petrarca teljes *Daloskönyvének* fordítására.²¹ Tudom, ez nem lesz könnyű és olcsó mulatság, de erre a még meglévő *igazi irodalommal* foglalkozó kiadóknak (állami támogatással) vállalkozni kellene. Ennyivel a magyar kultúra tartozik a századforduló egyik legjobb és legjelentősebb, mindkét anyanyelven író magyar-olasz költőjének, aki magát Hunyadi János mesebeli testvérének tartotta – joggal.

19 Branda Castiglione későbbi bíborost Zsigmond császár hívta Magyarországra és nevezte ki veszprémi püspöknek (1411–1418). Masolino da Panicale (1383–1447) neves festőt Ozorai Pippo (a firenzei Filippo Scolari, akire Zsigmond császár a Délvidék védelmét bízta) hívta Magyarországra és bízta meg az ozorai kastély kifestésével. (Masolino 1424–1427 között dolgozott Ozorán és Budán). Sajnos magyarországi művei a török korban megsemmisültek. Branda Castiglione ekkor ismerte meg Masolinót, és ezért hívta a Castiglione Olonába, hogy festményeivel díszítse palotáját és a templom keresztelőkápolnáját 1428–1435 között. Vö. Banfi-Horváth-Kovács-Sárközy: *Itáliai magyar emlékek*. Budapest, 2007, Romanika, 107–110. Masolino a római San Clemente templomban lévő Alexandriai Szent Katalin életéről és mártírhaláláról festett freskóciklusában (1428) Maxentius király alakjában is Zsigmond magyar királyt ábrázolta. Vö. Vayer Lajos: *Masolino és Róma. Mecénás és művész a reneszánsz kezdetén*. Budapest, 1962, Képzőművészeti Alap Kiadóvaállalat, 1962.

20 Azóta több olaszból fordító magyar költőt veszítettünk el (Csorba Győző, Dobai Péter, Hárs Ernő, Kárpáti Kamil, Kiss Irén, Lator László, Rába György, Szkárosi Endre, Szöcs Géza).

21 *Francesco Petrarca Daloskönyve*. Szerk. Kardos Tibor. Budapest, 1967, Európa.